

Ex ante evaluace návrhu programu účelové podpory MZe

TÚ 31 (4406)

Výstup č. 1

Odpovědný řešitel: Ing. Olga Králíková
Spoluřešitelé: Ing. Jaroslav Pražan, Ph.D.
Mgr. Aneta Formáčková
odbor 1010

Praha, červen 2022

člen skupiny
e-academia

Ex ante hodnocení návrhu programu aplikovaného výzkumu MZe na období 2023 – 2032

Autoři: Ing. Martin Špaček, PhD., Ing. Marie Kudrnová, doc. Ing. Martin Pělucha, Ph.D.

V Praze dne 16. 6. 2022 Podpis statutárního zástupce a razítko

Obsah

Seznam použitých zkratk	4
Manažerské shrnutí	5
Úvod	8
1 Postup řešení evaluačních úkolů	8
2 Zaměření a cíle programu a jejich relevance národním prioritám, strategiím a koncepcím	10
2.1 Z jakých koncepcí a strategií vychází návrh programu?	10
2.2 Jak je program relevantní aktuálním prioritám v předmětné oblasti?	11
2.3 Na jaké potřeby resortu a společnosti program reaguje?.....	12
2.4 Jsou tyto potřeby analyzovány a je řádně zdůvodněna potřeba intervence programu?	14
2.5 Jakým způsobem program vychází z evaluace předchozích relevantních programů?.....	14
2.6 Jaká je synergie, popřípadě komplementarita s jinými programy?	15
2.7 Jak jsou cíle programu hierarchicky strukturované?	16
3 Intervenční logika programu	18
3.1 Co má program změnit ve srovnání s výchozím stavem?	18
3.2 Jak je popsána intervenční logika?	18
3.3 Jak odpovídá intervenční logika zaměření/cílům programu a výchozí situaci?	19
4 Výsledky, přínosy a dopady programu	20
4.1 Jak odpovídají očekávané výsledky potřebám resortu a společnosti, na které program reaguje a cílům programu?	20
4.2 Jaké jsou očekávané přínosy programu?	21
4.3 Jak odpovídají očekávané výsledky předpokládaným přínosům a dopadům?	21
4.4 Jsou předpokládané přínosy a dopady v souladu s potřebami resortu a cíli programu?	21
5 Výdaje programu	22
5.1 Jsou výdaje programu stanoveny ve vztahu k zaměření a cílům programu/podprogramů?	22
5.2 Jak odpovídá škála uznatelných výdajů cílům programu/podprogramů?	22
6 Vymezení podpory a příjemci podpory	23
6.1 Jak odpovídá definice příjemců cílům programu, očekávaným výsledkům a přínosům?	23
6.2 Jak odpovídá vymezení podpory zaměření a cílům programu? (komentovat i na úrovni podprogramů)	23
7 Způsob zavedení programu – hodnocení a výběr projektů	25
7.1 Jak budou hodnoceny návrhy projektů a jak budou vybírány k podpoře?	25
7.2 Jak odpovídá systém výběru projektů zaměření programu?	25
7.3 Jak budou průběžně a na závěr hodnoceny projekty?	25

8	Monitorování programu a jeho evaluace	26
8.1	Jak bude probíhat monitorování programu?	26
8.2	Jak bude u programu sledováno a hodnoceno plnění cílů (v členění výsledků, výstupů a dopadů) programu?	26
8.3	Jak budou využity výsledky evaluace?	26
9	Vymezení rizik.....	28
9.1	Jakým způsobem jsou identifikována rizika pro dosahování cílů?	28
10	Závěry a doporučení.....	29
10.1	Zaměření programu (také v členění na podprogramy)	29
10.2	Výsledky programu (také v členění na podprogramy)	32
10.3	Hodnocení a výběr projektů	33
10.4	Evaluace programu.....	33

Seznam použitých zkratk

ABER	Nařízení o blokových výjimkách v odvětvích zemědělství a lesnictví
ČR	Česká republika
DPZ	Dálkový průzkum Země
GAČR	Grantová agentura České republiky
GBER	Obecné nařízení o blokových výjimkách
IS	Integrovaný systém
MZe	Ministerstvo zemědělství
Národní RIS3	Národní výzkumná a inovační strategie pro inteligentní specializaci České republiky (Research and Innovation Strategy for Smart Specialization)
NPOV	Národní priority orientovaného výzkumu, experimentálního vývoje a inovací
OP	Operační program
OPŽP	Operační program Životní prostředí
OSN	Organizace spojených národů
PGRLF	Podpůrný a garanční rolnický a lesnický fond, a. s.
PRV	Program rozvoje venkova
RIV	Rejstříku informací o výsledcích
SZP	Společná zemědělská politika
TA ČR	Technologická agentura České republiky
TAFTIE	Evropská síť inovačních agentur (anglicky: The European Network of Innovation Agencies)
VaV	Výzkum a vývoj
VaVal	Výzkum, vývoj a inovace
WoS	Thomson Reuters Web of Science
Zákon o VaVal	Zákon č. 130/2002 Sb., o podpoře výzkumu, experimentálního vývoje a inovací z veřejných prostředků a o změně některých souvisejících zákonů (zákon o podpoře výzkumu, experimentálního vývoje a inovací), ve znění pozdějších předpisů

Manažerské shrnutí

Ex ante hodnocení návrhu programu aplikovaného výzkumu MZe na období 2023 – 2032 bylo provedeno na verzi programového dokumentu poskytnutým zástupci Ministerstva zemědělství (v1) zaslaného dne 24. 5. 2022. Evaluační tým nejprve provedl desk research na základě klíčových dokumentů, který byl následně doplněn o řízené rozhovory s řídicími pracovníky odpovědnými za přípravu a implementaci programu na Ministerstvu zemědělství ČR.

Na základě provedených analýz dokumentů a získaných informací od řídicích pracovníků MZe evaluační vyhodnotili celkem 25 zadaných evaluačních otázek. Na základě výsledků lze konstatovat, že program splňuje základní principy veřejných výzkumně orientovaných výdajových programů, včetně jeho zaměření a cílů programu a jejich relevance k národním prioritám, strategiím a koncepcím. Evaluační vyjádřili výhrady k dílčím aspektům programu, které doporučují dopracovat. Jedná se zejména o dopracování intervenční logiky a na ni návazné vyjasnění očekávaných výsledků, přínosů a dopadů, včetně způsobů jejich hodnocení. Nedostatky programu byly také identifikovány v oblasti specifikace výdajů programu a práci s riziky. Přehledné vyhodnocení jednotlivých evaluačních otázek, včetně stručných doporučení, je obsaženo v následující tabulce.

Tabulka 1: Manažerské shrnutí – přehled evaluačních otázek

OSNOVA	BEZ VÝHRAD/S VÝHRADOU	DOPORUČENÍ
2. Zaměření a cíle programu a jejich relevance národním prioritám, strategiím a koncepcím		
2.1 Z jakých koncepcí a strategií vychází návrh programu?	Drobné výhrady	
2.2 Jak je program relevantní aktuálními prioritami v předmětné oblasti?	Bez výhrad	
2.3 Na jaké potřeby resortu a společnosti program reaguje?	Bez výhrad	
2.4 Jsou tyto potřeby analyzovány a je řádně zdůvodněna potřeba intervence programu?	Drobné výhrady	
2.5 Jakým způsobem program vychází z evaluace předchozích relevantních programů?	Bez výhrad	
2.6 Jaká je synergie, popřípadě komplementarita s jinými programy?	Bez výhrad	
2.7 Jak jsou cíle programu hierarchicky strukturované?	Bez výhrad	
3. Intervenční logika programu		

3.1 Co má program změnit ve srovnání s výchozím stavem?	S výhradou	Dopracování výchozí situace VaVal v oblasti zemědělství, lesnictví a potravinářství i v návaznosti na klíčové oblasti či výzkumné směry.
3.2 Jak je popsána intervenční logika?	S výhradou	Dopracování intervenční logiky zohledňující očekávané přínosy programu, včetně jejich dopadů.
3.3 Jak odpovídá intervenční logika zaměření/cílům programu a výchozí situaci?	S výhradou	Konkretizace cílů programu tak, aby bylo jasné, jaké změny chce program dosáhnout.
4. Výsledky, přínosy a dopady programu		
4.1 Jak odpovídají očekávané výsledky potřebám resortu a společnosti, na které program reaguje a cílům programu?	Drobné výhrady	
4.2 Jaké jsou očekávané přínosy programu?	S výhradou	Dopracování očekávaných přínosů a dopadů programu.
4.3 Jak odpovídají očekávané výsledky předpokládaným přínosům a dopadům?	S výhradou	Dopracování očekávaných výsledků programu tak, aby bylo jasné, jak prostřednictvím jejich dosažení dojde k očekávané změně.
4.4 Jsou předpokládané přínosy a dopady v souladu s potřebami resortu a cíli programu?	S výhradou	Dopracování očekávaných přínosů a dopadů programu.
5. Výdaje programu		
5.1 Jsou výdaje programu stanoveny ve vztahu k zaměření a cílům programu/podprogramů?	S výhradou	Rozdělení alokace na jednotlivé specifické cíle či klíčové oblasti programu.
5.2 Jak odpovídá škála uznatelných výdajů cílům programu/podprogramů?	S výhradou	Provázání uznatelných nákladů s jednotlivými cíli programu.
6. Vymezení podpory a příjemci podpory		
6.1 Jak odpovídá definice příjemců cílům programu, očekávaným výsledkům a přínosům?	Bez výhrad	
6.2 Jak odpovídá vymezení podpory zaměření a cílům programu?	Bez výhrad	
7. Způsob zavedení programu – hodnocení a výběr projektů		
7.1 Jak budou hodnoceny návrhy projektů a jak budou vybírány k podpoře?	Bez výhrad	
7.2 Jak odpovídá systém výběru projektů zaměření programu?	Bez výhrad	
7.3 Jak budou průběžně a na závěr hodnoceny projekty?	Bez výhrad	
8. Monitorování programu a jeho evaluace		
8.1 Jak bude probíhat monitorování programu?	Bez výhrad	

8.2 Jak bude u programu sledováno a hodnoceno plnění cílů (v členění výsledků, výstupů a dopadů) programu?	S výhradou	Definování výsledkových a dopadových indikátorů pro možnost vyhodnocení programu.
8.3 Jak budou využity výsledky evaluace?	Bez výhrad	
9. Vymezení rizik		
9.1 Jakým způsobem jsou identifikována rizika pro dosahování cílů?	S výhradou	Zpracování analýzy rizik, včetně návrhu opatření vedoucích k zmírnění jejich dopadů na úspěšnou realizaci programu.

Úvod

Tato evaluační zpráva je vyhotovena v rámci **Ex ante hodnocení návrhu programu aplikovaného výzkumu MZe na období 2023 – 2032** dodaného na základě uzavřené smlouvy č. SML0018/2022, uzavřené dne 16. 5. 2022 mezi společnostmi IREAS, Institutem pro strukturální politiku, o. p. s. a Ústavem zemědělské ekonomiky a informací. Tato zakázka byla realizována v období od května do června 2022.

Zpracovatelem této evaluační zprávy je společnost IREAS, Institut pro strukturální politiku, o. p. s. Na hodnocení programového dokumentu se podíleli Ing. Martin Špaček, PhD., Ing. Marie Kudrnová, doc. Ing. Martin Pělucha, Ph.D. Obsah této evaluační zprávy byl průběžně konzultován se zadavatelem na čtyřech online setkáních.

Cílem evaluace je podpořit efektivní nastavení programu na základě analýzy jeho zaměření, cílů, očekávaným výsledkům, přínosům a dopadům a jejich plánovaného způsobu hodnocení a výběru projektů, monitoringu a evaluacím.

Evaluační zpráva je strukturována následujícím způsobem. Nejprve je stručně představen postup řešení. Následuje samotné hodnocení zaměření programu, jeho cílů, intervenční logiky, očekávaných přínosů, výsledků a dopadů, výdajů, monitoringu, vymezení příjemců podpory, způsobu výběru a hodnocení projektů a vymezení rizik. Ex ante hodnocení pro jednotlivé oblasti je vyhotoveno prostřednictvím zodpovězení celkem 25 evaluačních otázek. Na základě jejich hodnocení vypracoval evaluátor v závěru této zprávy konkrétní doporučení směřujících k odstranění identifikovaných nejasností či nedostatků programu.

1 Postup řešení evaluačních úkolů

Z hlediska evaluačního postupu byl nejdříve proveden desk research (výčet dokumentů je uveden níže), který byl následně doplněn o řízený rozhovor s řídícími pracovníky odpovědnými za přípravu a implementaci programu na Ministerstvu zemědělství ČR.

Kromě samotného dokumentu „*Program na podporu aplikovaného výzkumu Ministerstva zemědělství ZDRAVÁ ZEMĚ (v1)*“ *zaslaného dne 24. 5. 2022¹*, byly také detailně analyzovány další relevantní dokumenty. Mezi nimi se zejména jednalo o Koncepti výzkumu, vývoje a inovací Ministerstva zemědělství na léta 2023–2032 (18. verze) (Koncepte VaVal MZe 2023+), pro kterou je hodnocený

¹ Evaluační tým měl původně k dispozici i starší verzi programu „*Program na podporu aplikovaného výzkumu Ministerstva zemědělství ZDRAVÁ ZEMĚ (6. verze)*“ ze dne 8. 4. 2022

program jedním z hlavních implementačních nástrojů. Dalšími dokumenty, se kterými evaluační tým pracoval byly:

- Strategie resortu Ministerstva zemědělství s výhledem do roku 2030;
- Inovační strategie České republiky 2019–2030;
- Národní politika výzkumu, vývoje a inovací České republiky 2021+;
- Národní priority orientovaného výzkumu, experimentálního vývoje a inovací do roku 2030 (NPOV);
- Národní výzkumná a inovační strategie pro inteligentní specializaci České republiky 2021–2027 (Národní RIS3).

Evaluační tým také pracoval s evaluacemi obdobně zaměřených minulých programů, a to:

- Interim evaluace Programu aplikovaného výzkumu Ministerstva zemědělství na období 2017–2025, ZEMĚ a Koncepce výzkumu, vývoje a inovací Ministerstva zemědělství na léta 2016–2022;
- Ex-post evaluace programu Komplexní udržitelné systémy v zemědělství 2012-2018 „KUS“.

V rámci zodpovězení vybraných evaluačních otázek bylo kromě výše zmíněných dokumentů pracováno rovněž s dalšími obdobně zaměřenými národními či evropskými programy, u kterých byla identifikována potenciální synergie, komplementarita či duplicita. Jedná se například o Program rozvoje venkova na období 2014-2020, Společnou zemědělskou politiku pro období 2023-2027, vybrané programy TA ČR, Operační program ŽP pro programové období 2021 – 2027, Horizon Europe a další.

Řízený rozhovor s řídicími pracovníky odpovědnými za přípravu a implementaci programu proběhl formou osobního setkání na Ministerstvu Zemědělství dne 1. 6. 2022. Odpovědi respondentů byly využity pro doplnění odpovědí na vybrané evaluační otázky či ujasnění některých procesních nastavení programu.

2 Zaměření a cíle programu a jejich relevance národním prioritám, strategiím a koncepcím

2.1 Z jakých koncepcí a strategií vychází návrh programu?

Text programu uvádí, že bude realizován v souladu s klíčovými strategickými dokumenty v oblasti výzkumu, vývoje a inovací (dále také „VaVal“). Jedná se o tyto dokumenty:

- Inovační strategie České republiky 2019–2030;
- Koncepce výzkumu, vývoje a inovací Ministerstva zemědělství ČR na léta 2023-2032 (Koncepce VaVal MZe 2023+);
- Národní priority orientovaného výzkumu, experimentálního vývoje a inovací do roku 2030 (NPOV);
- Národní politika výzkumu, vývoje a inovací České republiky 2021+;
- Národní výzkumné a inovační strategie pro inteligentní specializaci České republiky 2021–2027 (Národní RIS3);
- Strategie resortu Ministerstva zemědělství s výhledem do roku 2030;
- Národní plán obnovy;
- Programy podpory PGRLF – jedná se především o program Zemědělec, kde se jedná o investiční podporu, která je zaměřena především na realizaci dlouhodobých investičních záměrů;
- a další relevantní strategie a koncepční dokumenty schválených vládou.

Mezi evaluované dokumenty patří i dokumenty na úrovni EU, na které program navazuje ve vazbě na výzkum, vývoj a inovace v oblasti zemědělství:

- A strategic approach to EU agricultural research & Innovation (vydané Evropskou komisí v roce 2016);
- AgriResearch Conference - Innovating for the future of farming and rural communities“ (vydané Evropskou komisí v roce 2019);
- Implementace Agendy 2030 pro udržitelný rozvoj (Cílů udržitelného rozvoje) v České republice (z roku 2018), která vznikla v návaznosti na dokument OSN s názvem „*The 2030 Agenda for Sustainable Development, SDGs*“ (z roku 2015).

Program vychází z Koncepce VaVal MZe 2023+ a je jedním z hlavních nástrojů realizace Koncepce. Jeho zaměřením je podpora inovativního zemědělství a lesnictví prostřednictvím pokročilých postupů a technologií. Součástí Koncepce VaVal MZe 2023+ je rovněž tabulka, kde jsou přehledně rozpracovány

základní vazby mezi hlavními strategickými dokumenty a zdroji finanční podpory VaVal z pohledu zemědělsko-potravinářského sektoru, lesnictví a vodního hospodářství na národní i evropské úrovni.

Ačkoli dokumenty obsažené v programu jsou relevantní v problematice mezinárodní spolupráce VaVal a mají logické vazby na rozvoj VaVal a hospodářství ČR, není v programovém dokumentu zcela patrné, pro jaké části programu je z nich vycházeno. Výčet považuje evaluátor spíše jako deklaratorní akt bez hlubšího rozboru míry reflexe uvedených strategických národních dokumentů. Výjimku tvoří kapitola 13, kde je uvedena kompatibilita cílů s klíčovými dokumenty a kde jsou v některých podkapitolách explicitně uvedeny strategické dokumenty (Koncepce VaVal MZE 2023+ a současné strategie Evropské komise), ze kterých formulace cílů vychází.

2.2 Jak je program relevantní aktuálním prioritám v předmětné oblasti?

Na základě provedených analýz je evidentní maximální snaha o obsahovou návaznost a stejné směřování cílů v návaznosti na Koncepti VaVal 2023+, kdy je program považován za jeden z nástrojů pro její realizaci.

Cíle a směřování programu jsou plně kompatibilní a mají přímou vazbu na Národní politiku VaVal 2021+ a navazující Národní priority orientovaného výzkumu, experimentálního vývoje a inovací do roku 2030. NPOV poskytují základní směry zaměření především aplikovaného výzkumu i v oblastech, které jsou významné pro MZe. Dalším strategickým dokumentem, na který tento program reaguje, je Národní RIS3 strategie, kde relevantními doménami jsou především zelené technologie, bioekonomika a udržitelné potravinové zdroje. Cíle Programu také reflektují Strategii resortu MZe s výhledem do roku 2030.

Program je zaměřen na podporu aplikovaného výzkumu z hlediska praktického uplatnění výzkumných výsledků a na přípravu jejich následného komerčního využití či využití pro potřeby společnosti. Je zaměřen na naplňování a řešení řady cílů a opatření stanovených klíčovými strategickými dokumenty pro oblast VaVal, včetně jejich aktualizovaných podob v budoucnu.

Tuto vizi program potvrzuje směřováním tří klíčových oblastí, které jednoznačně prokazují relevanci k aktuálním prioritám v předmětné oblasti:

- Bioekonomika,
- Smart zemědělství,
- Globální změny v biosféře.

2.3 Na jaké potřeby resortu a společnosti program reaguje?

Program reaguje na český výzkum v oblasti zemědělsko-potravinářského sektoru, lesnictví a vodního hospodářství, kde zdůrazňuje potřebu jej integrovat s výzkumem mezinárodním. Dále zmiňuje potřebu vytvoření podmínek pro efektivní řízení a financování výzkumu, a to jak z hlediska domácích potřeb, tak v mezinárodním srovnání, účinné uplatnění výzkumu v praxi i dosažení synergií se strategickými partnery a příbuznými obory. Na základě řízeného rozhovoru byl upřesněn důraz na zavedení inovací do praxe a naplnění ambicí Koncepce, čemuž odpovídá zaměření programu.

Programový dokument je rozdělený na dva podprogramy. Každý z nich reaguje na jiné potřeby pro účely dosažení konkrétních cílů a jejich naplnění projekty.

Program se soustředí na řešení komplexních a víceoborových témat (projektů) spadajících do alespoň jedné ze tří již zmíněných klíčových oblastí.

Klíčová oblast Bioekonomika reaguje na:

- aplikaci bioekonomických nástrojů a přístupů do výzkumu ve všech výzkumných směrech Koncepce;
- nalezení nových aplikačních řešení ve výzkumu a vývoji při zpracování biomasy;
- udržitelný způsob ekonomického růstu a konkurenceschopnosti nejen v oblastech zemědělských, ale i v oblastech průmyslových;
- závislost na neobnovitelných zdrojích;
- zmírnění dopadů klimatické změny;
- zajištění bezpečné dodávky potravin;
- udržitelný rozvoj venkovských regionů;
- zlepšení ekonomické a environmentální udržitelnosti českého agrárního sektoru včetně lesnictví;
- hledání nových způsobů zpracování současných vedlejších produktů či odpadů na zdroje biologicky účinných látek pro výživu nebo produkci výrobků s vyšší přidanou hodnotou;
- vývoj nových biohnojiv a biopesticidů;
- nové možnosti využití materiálů na biologické bázi pro stavebnictví či průmysl.

Klíčová oblast Smart zemědělství reaguje na:

- podporu zavádění všech moderních prvků precizního zemědělství, využívání senzorických systémů, dostupných informačních zdrojů a moderních informačních a komunikačních technologií, digitalizace, automatizace a robotizace do zemědělské, lesnické a potravinářské výroby;

- současný rozvoj informačních a komunikačních technologií včetně senzorických systémů;
- zavádění nejmodernějších technologií do zemědělské, lesnické a potravinářské výroby (chytře mobilní telefony, zavádění rychlých přenosových sítí 5G či nástroje internetu věcí);
- využití metod digitálního pořizování dat zahrnujících zejména bezpilotní, letecké a družicové snímání;
- využití digitalizace při získávání a zpracování dat a informací;
- zvyšování stability a udržení produktivity lesních porostů/ekosystémů a kontinuity výrobních řetězců v oblastech produkce reprodukčního materiálu v odpovídající genetické, biologické a technologické kvalitě;
- zakládání a hospodaření v porostech s cílem zachování trvale udržitelného hospodaření a poskytování ekologických služeb;
- obnovu ekologické stability lesa;
- podporu ekologických funkcí krajiny v podmínkách obnovy lesa po kalamitách a adaptací na klimatickou změnu, popřípadě podpora funkce lesních ekosystémů při její mitigaci;
- optimalizaci vstupů surovin, energií a lidské práce, efektivní využití vedlejších produktů a odpadů z potravinářské výroby s použitím nových technik, organismů a složek;
- podporu zavádění technologií Smart zemědělství;
- ochranu půdy jako samotného základu veškeré zemědělské a potravinářské produkce.

Klíčová oblast Změny v biosféře reaguje na:

- měnící se klima;
- zvýšení stability lesních porostů a v hospodářských lesích i stabilizace produkce;
- šíření invazivních druhů, což platí i pro řadu druhů živočichů s potenciálem mysliveckého managementu;
- optimalizace ekosystémových služeb a využití biomasy lesních porostů včetně nových technologií a produktů;

Každá z těchto klíčových oblastí je prezentována formou tematických výzkumných směrů zásadních pro zemědělsko-potravinářský sektor, lesnictví a vodní hospodářství. Čítá jich celkem 11, jejich výčet uvádí Tabulka č. 6 v textu programu a v navazující podkapitole č. 13.2. jsou jednotlivě rozepsány cíle a priority konkrétních tematických výzkumných směrů. V již zmíněné Tabulce č. 6 je uvedena váha jednotlivých výzkumných směrů pro naplnění cílů klíčových oblastí Koncepce VaVal MZE 2023+, kde s rostoucí váhou roste i význam jednotlivého výzkumného směru.

Na základě řízeného rozhovoru evaluátor zjistil maximální snahu programu reagovat na aktuální měnící se potřeby resortu MZe a společnosti, což je hlavní ambicí tematických výzkumných směrů. Dále byla

zdůrazněna potřeba specifikovat nikoliv jednotlivá témata, ale okruhy ve veřejných soutěžích, což koresponduje se specifickým cílem 3 Aktivní vyhledávání výzkumných potřeb, který tak umožňuje reagovat na aktuální potřeby v dnešní nejisté a turbulentní době jako jsou energetická náročnost stávajících technologií, včetně paliv, krize na Ukrajině nebo kůrovcové kalamity.

2.4 Jsou tyto potřeby analyzovány a je řádně zdůvodněna potřeba intervence programu?

V textu programu je uvedeno, že má přímou vazbu na Konceptci VaVal 2021+ a navazující Národní priority orientovaného výzkumu, experimentálního vývoje a inovací do roku 2030. Program reaguje na Národní RIS3 strategii, kde relevantními doménami jsou především zelené technologie, bioekonomika a udržitelné potravinové zdroje. Cíle Programu byly analyzovány v dokumentu Strategie resortu MZe s výhledem do roku 2030 a nezbytně také reagují na Konceptci VaVal MZe 2023+.

Na základě analýzy neshledal evaluátor v textu programu žádný přímý odkaz na vypracované podkladové analytické studie k potřebě správného zaměření a zacílení programu. Jelikož je v textu programu přímo uvedeno, že vychází z Koncepce, na kterou se lze odkázat, ale současně i spoléhat z pohledu dat uvedených v ní. Zvláště na kapitoly 2.1, 2.2.1. a 2.7., kde je přímo přiložená i SWOT analýza. V aktuální verzi programu však nebyla shledána data ke zdůvodnění potřeby intervence programu.

Na základě řízeného rozhovoru bylo upřesněno, že v aktuální verzi programu zatím nebyla doplněna kapitola Srovnání současného stavu v České republice a v zahraničí, která bude pravděpodobně obsahovat podstatná data ke zdůvodnění potřeby intervence programu.

2.5 Jakým způsobem program vychází z evaluace předchozích relevantních programů?

V programu není explicitně uvedeno, že vychází z evaluací předchozích relevantních programů a obsahuje pouze odkazy na jednotlivé, již zmíněné strategické dokumenty. Z konkrétního směřování a nastavení cílů je evidentní, že program v rámci jednotlivých cílů a priorit, reaguje na konkrétní doporučení z následujících evaluací.

Program zohledňuje Interim evaluaci Programu aplikovaného výzkumu Ministerstva zemědělství na období 2017-2025, ZEMĚ a Konceptce výzkumu, vývoje a inovací Ministerstva zemědělství na léta 2016-2022, konkrétně na některé body z kapitoly č. 5 Závěry a doporučení. Konkrétně v doporučeních v okruhu A č. 5, č. 7., č. 8., č. 9. a v okruhu B na doporučení č. 1., č. 2., č. 3. Tato doporučení jsou zapracována v zaměření programu, cílech a klíčových oblastech i v kapitole příjemci podpory. Program

dále reaguje na Ex-post evaluaci programu Komplexní udržitelné systémy v zemědělství 2012-2018 „KUS“. Reaguje konkrétně na tři body z pěti. Na obecnější zaměření a zacílení programu a podprogramů, aby bylo možné reagovat na aktuální a měnící se potřeby a výzvy, tak i na reálné stanovení dosažitelnosti vzhledem k časovému horizontu programu a v poslední řadě zacílení se na aplikovaný výzkum s reálně využitelnými poznatky a výsledky, což je v programu ve velké míře zdůrazněno. To bylo také potvrzeno na základě řízeného rozhovoru.

2.6 Jaká je synergie, popřípadě komplementarita s jinými programy?

Dle zjištění evaluátora je komplementarita s jinými programy ošetřena v kapitole č. 15 Způsob a kritéria hodnocení návrhů projektu. Text programu uvádí, že součástí hodnocení návrhu jednotlivých projektů bude rovněž vyhodnocení případných duplicit s jinými projekty aplikovaného výzkumu a inovací. Veřejné soutěže budou nastaveny a realizovány tak, aby nedocházelo k překryvům s ostatními programy na podporu výzkumu, vývoje a inovací, financovanými z veřejných zdrojů. Opatření jsou nastavena do tří fází. V první fázi se provede vyhodnocení splnění podmínek pro přijetí návrhů projektů komisí pro přijímání návrhů projektů, jejímž členy jsou zaměstnanci MZe. V druhé fázi provede Odborný poradní orgán, jehož členy jsou přední odborníci na dané vědní oblasti, odborné hodnocení návrhů projektů. A v poslední fázi rozhodne v hodnotící lhůtě poskytovatel. Podrobnější informace o podmínkách konkrétní veřejné soutěže a dalších náležitostech, včetně hodnotícího procesu, stanoví dokumentace k příslušné veřejné soutěži. Předpokládaná použitá kritéria pro výběr projektů obsahují i bod „potřebnost projektu“, u kterého lze očekávat, že ošetří případné překrývání programů.

Na základě řízeného rozhovoru byla upřesněna a zdůrazněna snaha o probíhající meziresortní připomínkování, výměnu informací s ostatními poskytovateli a průběžný interní monitoring, který probíhá v rámci hodnocení jednotlivých projektů a identifikuje tak případné duplicity.

Dle obsáhlé analýzy evaluátora, i v návaznosti na řízené rozhovory, byly identifikovány následující programy s podobným zaměřením, u kterých lze předpokládat potenciální synergie, komplementarity či duplicity (viz následující tabulka).

Tabulka 2 Přehled aktuálních programů s potenciální synergií, komplementaritou či duplicitami

Název programu	Programové období	Zaměření programu
Program rozvoje venkova na období 2014-2020	2014-2020	Investice z pohledu konkurenceschopnosti a inovace zemědělských podniků, zachování a zlepšení ekosystémů závislých na zemědělství prostřednictvím zejména agroenvironmentálních opatření.

Strategický plán SZP na období 2023-2027 pro Českou republiku (verze 28. 1. 2022)	2023-2027	Posílení přínosu zemědělství k cílům EU v oblasti životního prostředí a klimatu, cílenější podpora menším zemědělským podnikům. Aktuálně se řeší připomínky Evropské komise. ²
TA ČR - Program DELTA 2	2020-2025	Aplikované výzkumy, experimentální vývoj a inovace výzkumných organizací a jejich zahraničních partnerů.
TA ČR - Program GAMA 2	2020-2026	Ověření výsledků aplikovaných výzkumů a experimentálních vývojů, příprava jejich komerčního využití či využití pro potřeby společnosti.
TA ČR - Program prostředí pro život	2020-2026	Udržitelnost využívání přírodních zdrojů pomocí enviromentální technologie a ekoinovace.
Operační program ŽP pro programové období 2021-2027	2021-2027	Energie z obnovitelných zdrojů, Adaptace na změnu klimatu, prevence rizika katastrof a odolnosti vůči nim s přihlédnutím k ekosystémovým přístupům, Přístup k vodě a udržitelné hospodaření s vodou.
Horizon Europe	2021-2027	VaV v oblastech Zdraví půdy a potravin, přizpůsobování se změně klimatu včetně společenské transformace.

Dalšími programy, které mohou mít synergický či komplementární efekt jsou pak Národní plán obnovy, programy podpory PGRLF či GAČR.

2.7 Jak jsou cíle programu hierarchicky strukturované?

Z uvedeného přehledu cílů programu je zřejmé, že jsou hierarchicky strukturované do dvou řádovostních úrovní. Globální cíl je konkretizován a vyhodnocován prostřednictvím 4 Specifických cílů.

- Hlavní (globální) cíl – Flexibilní výzkum poskytující relevantní znalosti pro řešení agrárních a environmentálních výzev ČR.
 - Specifický cíl 1. – Podpora inovativního zemědělství a lesnictví prostřednictvím pokročilých postupů a technologií;
 - Specifický cíl 2. – Propagace zemědělského výzkumu, jeho výsledků a příbuzných témat směrem k odborné a laické veřejnosti;
 - Specifický cíl 3. – Rozvoj tvorby politik v agrárním sektoru;
 - Specifický cíl 4. – Řešení výzkumných potřeb pro podporu veřejné správy v agrárním sektoru.

Specifické cíle jsou v programu definované pouze obecně, poněkud širší konkretizace cílů je poskytnuta u popisu klíčových oblastí a směrů, které ale nejsou navázány na jednotlivé podprogramy. Jelikož je

² Připomínky Evropské komise, které odeslalo Ministerstvu zemědělství ČR dne 25. 4. 2022 (Ref. Ares(2022)3204283 - 25/04/2022, Observations on the CAP Strategic Plan submitted by Czechia)

program jedním z nástrojů pro realizaci Koncepce VaVal 2023+, tak i na základě řízeného rozhovoru byla potvrzena nezbytnost reagovat na aktuální potřeby v dané oblasti. Lze tedy očekávat, že následně doplněná konkretizace okruhů povede k naplnění cílů, očekávání a výsledkům programu.

3 Intervenční logika programu

3.1 Co má program změnit ve srovnání s výchozím stavem?

Program přímo neuvádí, jaké změny má být pomocí intervencí dosaženo ani shrnutí výchozího stavu. S ohledem na cíle programu je možné odvodit, že program má ambici usilovat o zvýšení efektivity výzkumu a vývoje v oblasti zemědělství lesnictví a potravinářství a o urychlení transferu výsledků, poznatků a nových technologií do aplikační sféry, a to zejména směrem k ekonomické a environmentální udržitelnosti českého agrárního sektoru. Program také usiluje o zvýšení intenzity a účinnosti spolupráce ve výzkumu a vývoji mezi jednotlivými subjekty, a to zejména mezi výzkumnými organizacemi na jedné straně a podniky a veřejnou sférou na druhé.

Na základě řízeného rozhovoru vyplynulo, že je plánováno doplnění kapitoly věnující se srovnání současného stavu v České republice a v zahraničí, u které lze předpokládat, že poskytne důležitý vhled k současnému stavu. V rámci jednotlivých podporovaných směrů jsou uvedeny dílčí cíle pro jednotlivé směry, z nichž lze alespoň částečně vyčíst, jakých změn má být programem docíleno. U některých ze směrů jsou pak uvedeny i výzvy, kterým v současné době české zemědělství, lesnictví a potravinářství čelí.

Rozsáhlejší analytický vhled do situace ve výzkumu v zemědělsko-potravinářském sektoru, lesnictví a vodním hospodářství v České republice, včetně aktuálních výzev, však přináší připravovaná Koncepce VaVal MZE 2023+, jejíž jedním z implementačních nástrojů je právě hodnocený program.

3.2 Jak je popsána intervenční logika?

V programovém dokumentu je intervenční logice věnována pozornost v rámci kapitoly 13 s cíli programu. Intervenční logika znázorňuje detailní specifikaci globálního cíle na 4 specifické cíle (podpora inovativního zemědělství a lesnictví prostřednictvím pokročilých postupů a technologií; propagace zemědělského výzkumu, jeho výsledků a příbuzných témat směrem k odborné a laické veřejnosti včetně dětí a mládeže; řešení výzkumných potřeb pro podporu veřejné správy v agrárním sektoru; rozvoj tvorby politik v agrárním sektoru), které směřují do dvou podprogramů. Toto logické uspořádání programu je pak znázorněno prostřednictvím schématu č. 1 „Schéma Intervenční logika programu Zdravá Země“.

Uvedená logická vazba mezi cíli a podprogramy programu však nenaplňuje obecné požadavky na intervenční logiku v pravém slova smyslu. Intervenční logika programu (teorie změny) v současné podobě nesleduje vazby mezi očekávanými vstupy, aktivitami, výstupy, výsledky a dopady programu. Současně popisovaná logika programu zcela postrádá zejména upřesnění týkající se očekávaných výstupů, výsledků a dopadů programu v návaznosti na definované cíle programu. Přestože jsou některé

dílčí části (např. vstupy, aktivity, výstupy) v rámci dokumentu popsány, tak nejsou v intervenční logice zohledněny.

3.3 Jak odpovídá intervenční logika zaměření/cílům programu a výchozí situaci?

Tuto evaluační otázku nelze objektivně vyhodnotit vzhledem k rozpracovanosti výchozího stavu a intervenční logiky v současné verzi programu. Evaluátor v tomto kontextu formuloval specifické doporučení (viz kapitola 10).

4 Výsledky, přínosy a dopady programu

4.1 Jak odpovídají očekávané výsledky potřebám resortu a společnosti, na které program reaguje a cílům programu?

Vzhledem k rozdílnosti obou programových podprogramů jsou i očekávané výsledky členěny podle jednotlivých podprogramů. Podle Podprogramu I jsou jako výsledky předpokládány vybrané formy výsledků sledované v Rejstříku informací o výsledcích (RIV). U výsledků jsou navíc ale sledovány plány šíření výsledků, přiměřené osvětové aktivit a popularizace získaných výsledků. Návaznost těchto výsledků na potřeby resortu a společnosti není z programu zcela zřejmá, avšak v programu je uvedeno, že budou podporovány zejména výstupy aplikovaného výzkumu, které budou naplňovat cíl programu a budou přímo uplatnitelné v zemědělské praxi. Navíc z návrhu podprogramu I v rámci specifického cíle 3 lze vyčíst, že pomocí navržených výsledků dojde k posílení evidence based policy a tedy zkvalitnění rozhodovacích procesů ve veřejné správě. Podprogram II jasně deklaruje, že bude na základě konkrétních výzev reflektovat aktuální potřeby státní správy v oblasti zemědělství, potravinářství, lesního a vodního hospodářství a ochrany zemědělského půdního fondu. Tento program bude dále řešit aktuální potřeby resortu zemědělství a u výsledků podpořených projektů se tak předpokládá vysoká aplikovatelnost do praxe pro zlepšení problematické situace. Mezi podporované výsledky patří opět vybrané formy výsledků z RIV, avšak orientované více na praktické využití v rámci veřejné správy (např.: H_{neleg} – výsledky promítnuté do směrnic a předpisů nelegislativní povahy závazných v rámci kompetence MZe; H_{leg} – výsledky promítnuté do právních předpisů a norem; H_{konc} – výsledky promítnuté do schválených strategických a koncepčních dokumentů orgánů státní správy).

U obou podprogramů však dochází k záměně formy výsledku za skutečné očekávané výsledky či přínosy programu. Výsledky programu by tak neměly být spatřovány pouze v dosažení určitého výstupu projektu (formy výsledku), leč je klíčové sledovat i to, jakých výsledků má být prostřednictvím těchto výstupů dosaženo ve vztahu k cílům programu. S ohledem na formulaci cílů lze očekávané výsledky spatřovat spíše ve zvýšení efektivity výzkumu a vývoje v oblasti zemědělství lesnictví a potravinářství a o urychlení transferu výsledků výzkumu, poznatků a nových technologií do aplikační sféry, zvýšení intenzity a účinnosti spolupráce ve výzkumu a vývoji mezi jednotlivými subjekty, zvláště pak mezi podniky a výzkumnými organizacemi, či ve zkvalitnění rozhodovacích procesů ve veřejné správě pomocí principů evidence based policy.

4.2 Jaké jsou očekávané přínosy programu?

Program neobsahuje definici očekávaných přínosů, proto tato evaluační otázka nemůže být adekvátně zodpovězena. Nicméně z realizovaných rozhovorů vyplynulo, že přínosy budou zahrnuty v další verzi programu v samostatné kapitole, u které lze předpokládat, že bude vycházet z Koncepce VaVal MZe 2023+ (jejíž hodnocení však není předmětem této zakázky). V tomto kontextu evaluátor doporučuje zvážit, aby daná kapitola obsahovala očekávané přínosy jasně navázané na cíle programu (blíže viz specifické doporučení v kapitole 10).

4.3 Jak odpovídají očekávané výsledky předpokládaným přínosům a dopadům?

Program neobsahuje definici očekávaných přínosů a dopadů, proto tato evaluační otázka nemůže být adekvátně zodpovězena. Evaluátor v tomto kontextu formuloval specifické doporučení (viz kapitola 10).

4.4 Jsou předpokládané přínosy a dopady v souladu s potřebami resortu a cíli programu?

Program neobsahuje definici očekávaných přínosů a dopadů, proto tato evaluační otázka nemůže být adekvátně zodpovězena. Evaluátor v tomto kontextu formuloval specifické doporučení (viz kapitola 10).

5 Výdaje programu

5.1 Jsou výdaje programu stanoveny ve vztahu k zaměření a cílům programu/podprogramů?

Celkové výdaje programu se předpokládají ve výši 6 507 740 tis. Kč, z toho ze státního rozpočtu na výzkum, vývoj a inovace celkem 5 700 000 tis. Kč. Z toho 4 823 529 tis. Kč je alokováno na Podprogram I, zaměřený na řešení komplexních a víceoborových témat (projektů) spadajících do alespoň jedné z klíčových oblastí bioekonomika, smart zemědělství či globální změny v biosféře, a 1 684 211 tis. Kč na Podprogram II na výzkumné potřeby veřejné správy. Rozdělení alokace na jednotlivé specifické cíle či klíčové oblasti program neobsahuje.

5.2 Jak odpovídá škála uznatelných výdajů cílům programu/podprogramů?

Program explicitně vyjmenovává kategorie pro uznatelné náklady programu:

- a) osobní náklady: výzkumní pracovníci, technici a ostatní podpůrný personál v rozsahu nezbytném pro účely projektu;
- b) náklady na nástroje a vybavení v rozsahu a po dobu, kdy jsou využívány pro účely projektu. Jestliže nejsou tyto nástroje a vybavení používány v projektu po celou dobu své životnosti, jsou za způsobilé náklady považovány pouze odpisy za dobu trvání projektu vypočítané na základě všeobecně uznávaných účetních zásad;
- c) náklady na smluvní výzkum, poznatky a patenty zakoupené nebo pořízené v rámci licence z vnějších zdrojů za obvyklých tržních podmínek a rovněž náklady na poradenské a rovnocenné služby využité výlučně pro účely projektu;
- d) dodatečné režijní a ostatní provozní náklady včetně nákladů na materiál, dodávky a podobné výrobky, které vznikly bezprostředně v důsledku projektu.

Tyto náklady jsou nastaveny tak, aby pokrývaly aktivity směřující k naplnění cílů programu. Další specifikace uznatelných nákladů je předpokládána vždy v konkrétní výzvě programu. Ve vyjmenovaných kategoriích uznatelných nákladů však nejsou uvedeny některé náklady, které dle názoru evaluátora mohou být důležité pro naplňování cílů programu. Na jedné straně má program podporovat spolupráci výzkumných organizací se soukromou či veřejnou aplikační sférou, nicméně náklady spojené s těmito aktivitami (např.: cestovné) nejsou uvedeny mezi uznatelnými náklady. Obdobně je to i u specifického cíle 2 směřujícího k propagaci a popularizaci zemědělského výzkumu, kdy mezi uznatelnými náklady nejsou zahrnuty např.: náklady na tiskové služby, pronájem prostor, apod.

6 Vymezení podpory a příjemci podpory

6.1 Jak odpovídá definice příjemců cílům programu, očekávaným výsledkům a přínosům?

Vymezení příjemců podpory je vcelku široké, mohou jimi být organizace pro výzkum a šíření znalostí, malé, střední a velké podniky (bez ohledu na právní formu) i organizační složky státu. Definice příjemců je rozdílná u podprogramu I a u podprogramu II, což je odpovídající i vzhledem k rozdělení specifických cílů k jednotlivým podprogramům. V obou podprogramech mohou být příjemci výzkumné organizace. U podprogramu I je přesto podmínka dalšího účastníka, a to minimálně jednoho podniku. U podprogramu II mohou být příjemci pouze výzkumné organizace, definované v ABER a GBER. S účastí příjemců z řady státní správy souzní zaměření podprogramu II. Vzhledem ke specifickým cílům lze u podprogramu I očekávat více spolupracujících partnerů k podpoře, a ačkoliv nejsou explicitně zmíněné neziskové organizace jako příjemci podpory, lze očekávat možnost jejich zapojení. Dle zjištění evaluátora není třeba omezovat počet a druh partnerů, což bylo potvrzeno i na základě řízených rozhovorů, kde byla zdůrazněna i spolupráce s vysokými školami.

Jak již bylo zmíněno, specifické cíle programu jsou definovány spíše obecněji. Z tohoto důvodu se dá očekávat, že definice příjemců povede k naplnění cílů, očekávání a výsledkům programu. Další otázkou je samotná intenzita naplnění cílů, které nejsou konkrétně definované.

6.2 Jak odpovídá vymezení podpory zaměření a cílům programu? (komentovat i na úrovni podprogramů)

V textu programu je uvedeno, že vymezení podpory bude vypočteno pro každý projekt i pro každého příjemce a dalšího účastníka samostatně s tím, že podpora poskytována podnikům nepřekročí nejvyšší povolenou intenzitu podpory určenou Nařízením.

Za účelem objektivního vyhodnocení dosažených výsledků musí být v rámci projektu předložen alespoň jeden samostatný výsledek s výhradní dedikací na projekt a v RIV bude uplatněn jako samostatný výsledek tohoto projektu.

V podprogramu I bude také hodnocen plán šíření výsledků, přiměřených osvětových aktivit a popularizace získaných výsledků. Významným cílem Strategie resortu zemědělství do roku 2030 je vyšší informovanost a zapojení odborné i laické veřejnosti včetně dětí a mládeže. Dle Národních priorit orientovaného výzkumu, experimentálního vývoje 2012 – 2030 je třeba v podporovaných projektech položit důraz na šíření jejich výsledků, včetně popularizace, což naprosto odpovídá cílům programu.

U podprogramu II je zavedena podmínka, že u každého projektu nejpozději před ukončením řešení bude vyžadovat uzavření minimálně jedné smlouvy o využití výsledků mezi příjemcem podpory a uživatelem výsledků jako prokázání potřeby řešení projektu a očekávaných přínosů výsledků do praxe.

Vymezení podpory s určitostí odpovídá zaměření a cílům programu. Rozdělení vymezení podpory na jednotlivé podprogramy je žádoucí a povede k naplnění specifických cílů programu.

7 Způsob zavedení programu – hodnocení a výběr projektů

7.1 Jak budou hodnoceny návrhy projektů a jak budou vybírány k podpoře?

Pro hodnocení návrhů projektu se předpokládá zřízení komise pro přijímání návrhů projektů, která by se měla zaměřit na kontrolu splnění podmínek pro přijetí návrhů projektů do veřejné soutěže, včetně způsobilosti uchazečů o podporu. Následně odborný poradní orgán sestavený z odborníků na danou oblast vyhodnotí projektové záměry dle stanovaných kritérií. Předpokládaná použitá kritéria pro výběr projektů jsou:

- splnění podmínek veřejné soutěže;
- potřebnost projektu;
- proveditelnost a postup realizace projektu;
- očekávané výsledky a dopady projektu.

Zároveň je očekáváno, že další podrobnější informace budou poskytnuty v zadávacích dokumentech pro příslušné veřejné soutěže. Součástí hodnotících procesů projektových záměrů budou také sledovány případné duplicity s jinými projekty aplikovaného výzkumu a inovací. Nastavení systému hodnocení předpokládá transparentní soutěž mezi projektovými záměry.

7.2 Jak odpovídá systém výběru projektů zaměření programu?

Systém výběru projektů k realizaci bude probíhat prostřednictvím dvou posudků nezávislých expertů, které by měly zabezpečit i vyhodnocení kvality projektu ve vztahu k zaměření programu. Zejména z pohledu hodnocení potřebnosti projektů a jeho očekávaných výsledků a dopadů, lze předpokládat, že bude důsledně sledována orientace jednotlivých projektových záměrů ve vztahu k cílům programu.

7.3 Jak budou průběžně a na závěr hodnoceny projekty?

Podpořené projekty budou periodicky monitorovány pomocí předkládaných průběžných a závěrečných zpráv, které budou plnit roli kontroly plnění cílů projektu podle § 13 odst. 1 zákona č. 130/2002 Sb. Součástí periodických a závěrečných zpráv budou i výstupy oponentních řízení, tj. oponentní posudky. Průběžně budou kromě toho uveřejňovány pokyny pro vypracování obou typů zpráv. Toto nastavení systému průběžného a závěrečného hodnocení splňuje předpoklad pro vysokou kvalitu výstupů a výsledků podpořených projektů.

8 Monitorování programu a jeho evaluace

8.1 Jak bude probíhat monitorování programu?

V rámci monitoringu programu předpokládá poskytovatel průběžné vyhodnocování plánovaných aktivit v samotném programu a kvantitativních indikátorů. Za tímto účelem je součástí programu uvedena tabulka s měřitelnými indikátory v členění pro jednotlivé cíle programu, která obsahuje monitorovací indikátory sledující celou řadu vstupních a výstupových indikátorů, a to jak poměrových, tak absolutních. Obdobně jsou v kapitolách představujících oba podprogramy uvedeny tabulky s předpokládanými alokacemi veřejných prostředků. Pomocí těchto indikátorů lze jistě vyhodnocovat úspěšnost průběhu (realizace) programu.

8.2 Jak bude u programu sledováno a hodnoceno plnění cílů (v členění výsledků, výstupů a dopadů) programu?

Program předpokládá realizaci jedné interim a jedné ex post evaluace pro vyhodnocení efektu intervence pomocí plnění kvalitativních indikátorů a pro konfrontaci se všemi danými náležitostmi programu, především s jeho cíli a intervenční logikou. V kapitole 17. Kritéria splnění cílů programu je pak samostatně uvedena tabulka s měřitelnými indikátory v členění pro jednotlivé cíle programu. Tabulka obsahuje zejména výstupové indikátory (počet podpořených subjektů, počet podpořených projektů apod.) a pouze některé indikátory, které by bylo možné označit jako výsledkové (např. počet výsledků v RIV, počet podpořených interdisciplinárních projektů, podíl aktivně propagovaných projektů). Dopadové indikátory pak nejsou zastoupeny vůbec.

V programu je pak definována datová základna pro hodnocení naplňování cílů, kde mezi zdroji dat jsou uvedeny IS VaVal (všechny moduly); příslušné databáze jednotlivých druhů očekávaných forem výsledků (WoS aj.); interní databáze a archivy poskytovatele. V rámci evaluací je počítáno též s vlastním sběrem nových dat například prostřednictvím dotazníkových šetření v různých skupinách zainteresovaných respondentů apod.

8.3 Jak budou využity výsledky evaluace?

Dle vyjádření v programu je předpokládáno poskytovatelem využití doporučení vzešlých z interim evaluací k nezbytným úpravám v zájmu maximalizace přínosů a naplnění cílů programu Zdravá Země. Lze tak předpokládat, že na základě průběžného hodnocení dosahovaných výsledků programu může dojít k úpravám parametrů programu dle navrhovaných doporučení evaluace. Na základě rozhovorů s řídicími pracovníky programu bylo uvedeno, že právě díky evaluacím budou vyhodnocovány některé z výsledkových ukazatelů, např. spojených s uplatnitelností výsledku v praxi. Zároveň je možné

očekávat, že výsledky z ex post evaluace budou využity při nastavování parametrů možných obdobných programů v budoucnu.

9 Vymezení rizik

9.1 Jakým způsobem jsou identifikována rizika pro dosahování cílů?

Program v současné verzi nevymezuje žádná rizika ve vztahu k implementaci programu ani k naplnění jednotlivých cílů. Z řízených rozhovorů s řídicími pracovníky programu sice vyplynulo, že některá potenciální rizika vnímají, avšak s touto tématikou se na úrovni řídicí autority systematicky nepracuje. Evaluátor v tomto kontextu formuloval specifické doporučení (viz kapitola 10).

10 Závěry a doporučení

Na základě provedených analýz dokumentů a získaných informací od řídicích pracovníků MZe, evaluátoři vyhodnotili celkem 25 zadaných evaluačních otázek. Na základě výsledků lze konstatovat, že program splňuje základní principy veřejných výzkumně orientovaných výdajových programů, počítaje jeho zaměření a cílů programu a jejich relevance k národním prioritám, strategiím a koncepcím. Evaluátoři vyjádřili výhrady k dílčím aspektům programu, které doporučují dopracovat. Jedná se zejména o dopracování intervenční logiky a na ni návazné vyjasnění očekávaných výsledků, přínosů a dopadů, včetně způsobů jejich hodnocení. Nedostatky programu byly také identifikovány v oblasti specifikace výdajů programu a práci s riziky.

10.1 Zaměření programu (také v členění na podprogramy)

Dopracování výchozí situace VaVal v oblasti zemědělství lesnictví a potravinářství i v návaznosti na klíčové oblasti či výzkumné směry (oba podprogramy)

U programového dokumentu doporučujeme vypracování analytického podkladu, který bude shrnovat současný stav VaVal v oblasti zemědělství lesnictví a potravinářství. V tomto smyslu se nemusí jednat o nový analytický podklad, ale je možné využít již stávající podklady, ze kterých evidentně program vycházel, např. Koncepce VaVal MZe 2023+. Doporučujeme se na tyto výsledky dílčích analýz explicitně v textu odkázat a pomocí nich odůvodnit zacílení programu pro jednotlivé podprogramy. Toto by bylo vhodné doplnit i na úroveň jednotlivých klíčových oblastí.

Konkretizace cílů programu, tak aby bylo jasné, jaké změny chce program dosáhnout (oba podprogramy)

Program definuje globální cíl a z něj vycházející specifické cíle programu. Nicméně formulace cílů není příliš konkrétní a nelze z ní tak vyvodit, jakých změn chce program jejich naplněním dosáhnout. Doporučujeme proto více konkretizovat jednotlivé cíle programu. Definice cílů by měly směřovat k zodpovězení otázek, jaké změny oproti výchozímu stavu má být dosaženo prostřednictvím podpory inovativního zemědělství, potravinářství a lesnictví prostřednictvím moderních postupů a technologií či propagací zemědělského výzkumu, jeho výsledků a příbuzných témat směrem k odborné a laické veřejnosti (Podprogram I). Vhodné by bylo také zdůvodnit, proč má být intervence směřována právě na tyto cíle. Obdobně i pro podprogram II, kde by bylo vhodné specifikovat, čeho má být dosaženo podporou tvorby politik a řešením výzkumných potřeb pro podporu veřejné správy v agrárním sektoru, včetně zdůvodnění tohoto zacílení. Evaluátor doporučuje formulovat cíle jako změny, kterých má být dosaženo prostřednictvím podporovaných aktivit (projektů). Lze přitom vycházet z evaluátorem navrženého schématu intervenční logiky programu a jím navržených formulací výsledků (např. urychlit transfer výsledků výzkumu, poznatků a nových technologií do aplikační sféry či zvýšit kvalitu

rozhodovacích procesů ve veřejné správě pomocí principů evidence based policy, apod. – blíže viz následující doporučení) či z Národních priorit orientovaného výzkumu, experimentálního vývoje a inovací.

Pro větší konkretizaci lze jistě využít dílčí cíle pro jednotlivé klíčové oblasti či směry, které jsou přímo v programovém dokumentu uvedeny, ovšem bylo by vhodné je provázat s jednotlivými podprogramy a jejich specifickými cíli. V současné podobě nemají navíc cíle měřitelnou podobu a na jejich základě tedy bude obtížné zpětně vyhodnotit míru jejich naplnění, a tedy úspěšnost programu. V tomto směru se jedná o upřesnění měřitelné podoby na úrovni „výsledků“ programu, jak je uvedeno v následujícím doporučení (viz schéma intervenční logiky programu). Toto doporučení je také úzce provázené s prvním doporučením uvedeným v kapitole 10.2.

Dopracování intervenční logiky zohledňující očekávané přínosy programu, včetně jejich dopadů (oba podprogramy)

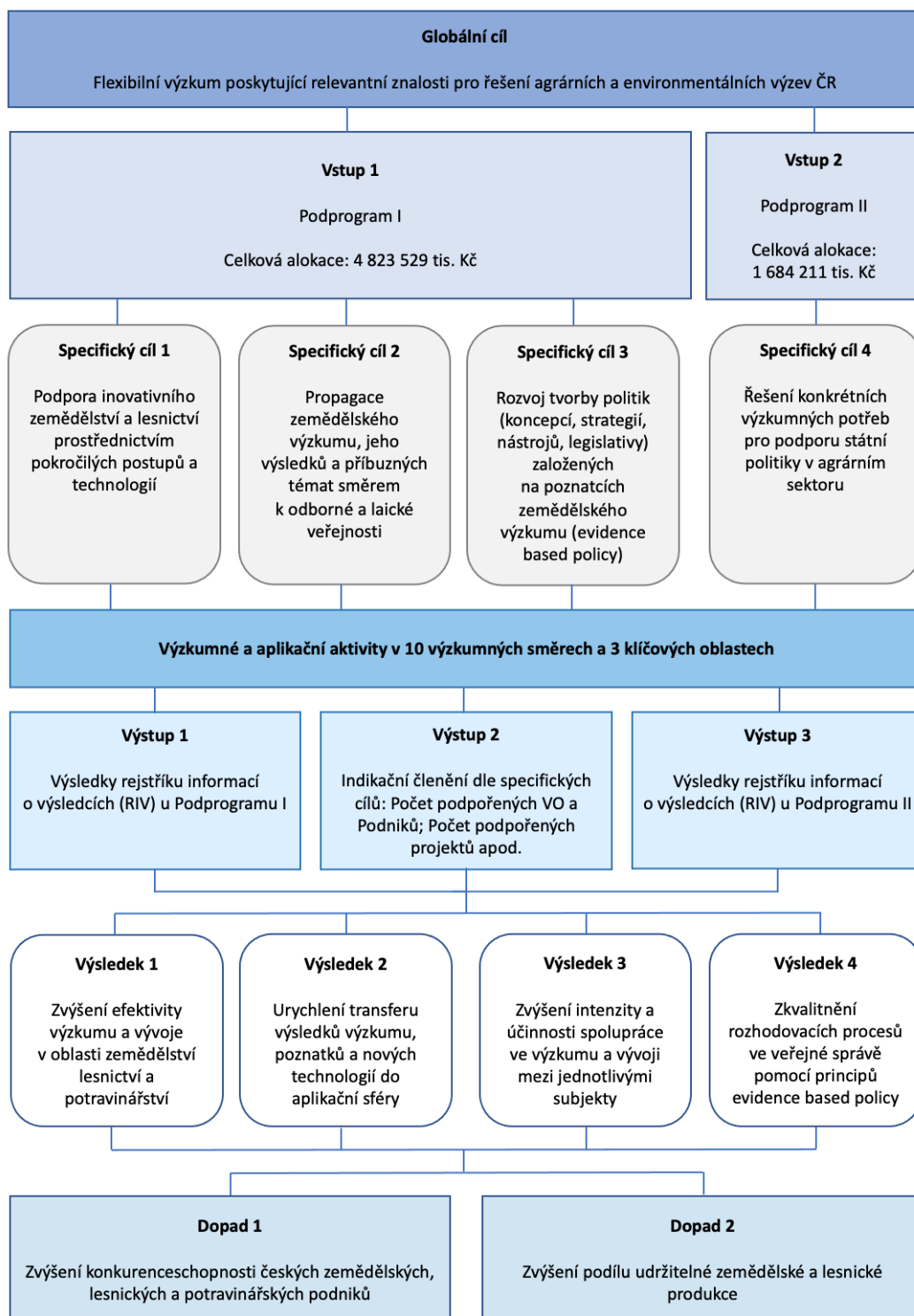
Intervenční logika (teorie změny) by měla jednoznačně demonstrovat logické a jasné spojení mezi definovanými cíli programu, plánovanými aktivitami (projekty), jejich výstupy a očekávanými změnami, které jejich prostřednictvím nastanou. Intervenční logika programu v současné podobě tyto vazby nesleduje. Doporučujeme dopracovat intervenční logiku tak, aby došlo k logickému provázání očekávaných výstupů, výsledků a dopadů programu v návaznosti na definované cíle programu, případně i příslušné indikátory. Vhodné je zejména dopracování částí věnujících se specifikaci očekávaných výsledků a dopadů programu (viz níže). Intervenční logika by tak měla jednoznačně poskytnout představu o tom, jakým způsobem má intervence působit, tedy jak pomocí daných vstupů bude, prostřednictvím podporovaných aktivit a výstupů programu, dosaženo očekávaných výsledků a dopadů.

Na základě provedené analýzy programového dokumentu, navrhl evaluátor možné schematické zobrazení intervenční logiky programu³. Za klíčové vstupy programu mohou být považovány alokace finančních prostředků pro jednotlivé podprogramy, díky kterým budou financovány podporované aktivity (projekty) napříč výzkumnými směry a klíčovými oblastmi. Výstupy programu tak lze spatřovat například v počtu podpořených projektů či počtu vytvořených výsledků VaV. Tyto výstupy by pak měly jednoznačně přispívat k dosažení očekávaných výsledků (např. v podobě zvýšení efektivity výzkumu a vývoje v oblasti zemědělství lesnictví a potravinářství, urychlení transferu výsledků výzkumu, poznatků a nových technologií do aplikační sféry, zvýšení intenzity a účinnosti spolupráce ve výzkumu a vývoji mezi jednotlivými subjekty, či zkvalitnění rozhodovacích procesů ve veřejné správě pomocí principů

³ Ve schématu byla záměrně použita formulace specifických cílů tak, jak je uvedena v původním schématu intervenční logiky v evaluované verzi programu.

evidence based policy), které by měly odrážet naplňování specifických cílů programu (viz předchozí doporučení). Pomocí výsledků je pak dosahováno dlouhodobějších změn (dopadů programu) například v podobě zvýšení konkurenceschopnosti českých zemědělských, lesnických a potravinářských podniků či zvýšení podílu udržitelné zemědělské a lesnické produkce, apod.

Schéma 1: Návrh intervenční logiky programu

10.2 Výsledky programu (také v členění na podprogramy)

Dopracování očekávaných výsledků programu tak, aby bylo jasné, jak prostřednictvím jejich dosažení dojde k očekávané změně (zejména Podprogram 1)

Program uvádí přehled očekávaných výsledků v podobě vybraných typů výsledků sledovaných v systému RIV. Dle názoru evaluátora, z uvedeného přehledu RIV výsledků není jasné, jakým způsobem mají přispět k naplnění cílů programu, a tedy očekávané změně oproti současnému stavu. Doporučujeme proto, aby očekávané výsledky nebyly spatřovány pouze v dosažení určitého výstupu projektu (formy výsledku), ale doporučujeme sledovat i to, jakých změn má být prostřednictvím těchto výstupů dosaženo (tedy přímých a okamžitých účinků podpory - viz indikativní výsledky ve schématu intervenční logiky). S ohledem na formulaci cílů je možné očekávané výsledky spatřovat spíše ve zvýšení efektivity výzkumu a vývoje v oblasti zemědělství lesnictví a potravinářství a o urychlení transferu výsledků výzkumu, poznatků a nových technologií do aplikační sféry, zvýšení intenzity a účinnosti spolupráce ve výzkumu a vývoji mezi jednotlivými subjekty, zvláště pak mezi podniky a výzkumnými organizacemi, či ve zkvalitnění rozhodovacích procesů ve veřejné správě pomocí principů evidence based policy.

Dopracování očekávaných přínosů a dopadů programu (oba podprogramy)

Program v současné podobě neobsahuje formulaci očekávaných přínosů programu (ve smyslu očekávané střednědobých změn v důsledku intervence) a dopadů (šířeji pojaté dlouhodobější změny). Některé přínosy a dopady nemohou být pozorovány bezprostředně při realizaci jednotlivých projektů, ale mohou být sledovány v rámci udržitelnosti projektů či pomocí plánovaných evaluací. Nabízí se formulace a hodnocení přínosů dle Metodiky hodnocení přínosů projektů výzkumných programů MZe či Metodiky hodnocení výzkumných organizací a hodnocení programů účelové podpory výzkumu, vývoje a inovací. Sledování a hodnocení výsledků, přínosů a dopadů programu je klíčové pro řízení programu a jeho případné úpravy (s ohledem na principy evidence based policy).

Rozdělení alokace na jednotlivé specifické cíle či klíčové oblasti programu

I když program uvádí alokaci finančních prostředků na jednotlivé podprogramy, doporučujeme, aby byly stanoveny alokace také pro jednotlivé specifické cíle a případně i ve vztahu ke klíčovému oblastem programu. Tato alokace je důležitá zejména ve vztahu k možnostem vyhodnocení efektivity programu ve vztahu k jednotlivým cílům.

Provázání uznatelných nákladů s jednotlivými specifickými cíli programu

Dle názoru evaluátora nejsou v současné podobě uznatelných nákladů zohledněny některé klíčové nákladové položky pro naplnění některých specifických cílů. Doporučujeme provázání uznatelných nákladů s jednotlivými specifickými cíli programu či alespoň podprogramy. Konkrétně se jedná zejména o specifický cíl 1 a 2, avšak částečně také 3 a 4. Ve vyjmenovaných kategoriích uznatelných nákladů například chybí náklady spojené s mezisektorovou spoluprací (např.: cestovné) nebo k propagaci a popularizaci zemědělského výzkumu (např.: náklady na tiskové služby, pronájmy prostor apod.).

10.3 Hodnocení a výběr projektů

K nastavenému způsobu hodnocení a výběru projektů nemá evaluátor žádné zásadní připomínky.

10.4 Evaluace programu

Definování výsledkových a dopadových indikátorů pro možnost vyhodnocení programu

V současné podobě program uvádí přehled vstupních a výstupových indikátorů, v omezené míře pak pouze některé výsledkové. Doporučujeme definovat vhodné výsledkové a dopadové indikátory pro měření úspěšnosti programu. Výsledkové či dopadové indikátory často nelze vyhodnotit při realizaci jednotlivých projektů či bezprostředně po ní, ale je potřeba je vyhodnocovat s určitým odstupem. Pro vyhodnocení těchto indikátorů může být využito plánovaných evaluací programu, přesto je vhodné mít tyto indikátory předem definované a ověřeno tak případnou dostupnost dat. Evaluátor si je vědom toho, že vzhledem k specifičnosti programu zaměřeného na podporu výzkumu lze předpokládat relativně slabší příčinnou souvislost mezi výzkumnými výstupy programu a očekávanými dopady. Vedle již zmíněné metodiky je možné pro jejich sestavení využít např. Návrh využití referenčního modelu TAFTIE pro hodnocení účelové podpory výzkumu a experimentálního vývoje v podmínkách České republiky, zejména Přílohu 1: Indikátory – indikátorová soustava – logický rámec indikátorové soustavy.

Nutnou podmínkou pro měření většiny výsledkových a dopadových indikátorů je znalost výchozí situace, a tedy počáteční hodnoty indikátorů před spuštěním intervence a také zamýšlenou cílovou hodnotu. Toto doporučení je tak úzce provázáno s některými doporučeními uvedenými výše.

Zpracování analýzy rizik, včetně návrhu opatření vedoucích k zmírnění jejich dopadů na úspěšnou realizaci programu.

Doporučujeme aktivně pracovat s riziky spojenými s implementací programu a naplnění jednotlivých specifických cílů, a to jak interními, tak externími riziky. Lze přitom vycházet z již provedených šetření v rámci předchozích programů. Například z interim evaluace programu ZEMĚ vyplývá, že interní rizika

je možné spatřovat v oblasti vlastních kapacit řídicího orgánu pro strategické řízení programu. Obdobně ze závěrů Ex-post evaluace programu Komplexní udržitelné systémy pak vyplývá interní riziko v podobě personálního zabezpečení implementace programu, včetně rizik spojených s fluktuací pracovníků. Další rizika lze spatřovat také na úrovni resortu (např. nedostatek či nedostupnost finančních prostředků⁴). Ve vztahu k jednotlivým podprogramům a specifickým cílům doporučujeme identifikovat i externí rizika, která se k nim váží a mohou ohrozit dosažení očekávaných výsledků (např. geopolitická situace, nepříznivé klimatické podmínky apod.). U všech rizik by pak bylo dle názoru evaluátora vhodné doplnit jejich předpokládanou pravděpodobnost a také míru případného vlivu na dosažení cílů programu. U klíčových rizik pak rovněž nutné doplnit opatření, kterými by se jim dalo předcházet.

⁴ Například promítnutí možných dopadů na implementaci programu spojených s rozpočtovým provizoriem (viz situace z počátku roku 2022)